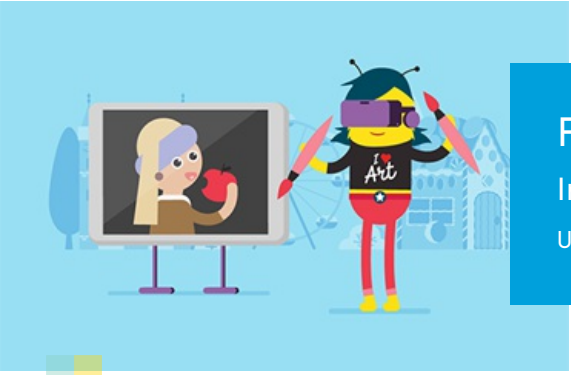

Project: # Tijdstream

Interdisciplinair

Utopie, Groep 7-8

In dit project maken we een reis door de tijd en denken de leerlingen na over hoe wij onze verhalen en onze cultuur kunnen bewaren. Ze bedenken welke gebeurtenissen van nu over vijftig jaar nog de moeite waard zijn om te vertellen, en doen onderzoek naar het verleden: wat waren belangrijke culturele uitingen in de tijd dat hun (groot)ouders leefden? De leerlingen brengen van die tijd de dansstijlen, muziek, kunst, boeken, eetgewoonten en interieurs in kaart. Tot slot reizen ze naar de toekomst van 2099. Hoe is de wereld dan? En hoe kijken ze dan terug op hun leven? De finale van het project is een tentoonstelling, een multimediaal toekomstfeest of een andere spectaculaire presentatie van de opdrachten.

1. Informatie voor de leerkracht

Welkom!
Je gaat in de klas werken met het lesmateriaal van Cultuuronderwijs op zijn Haags (COH). Voor je aan de slag gaat leggen we je uit hoe je dit project tot een succes kunt maken.

Samen ontdekken
Onze cultuurlessen zijn gebaseerd op de didactiek van procesmatig werken, de leerlingen doorlopen hierbij een creatief proces. Zij worden zich bewuster van zichzelf en hun omgeving, en ontdekken op een speelse manier hun creatieve vermogen. Met als kern dat je als leerkracht samen met de leerlingen beleeft, beschouwt, verbeeldt, bedenkt en maakt.

Houdingsdoelen
Bij de introductie, oriëntatie en opdrachten worden kennisdoelen en vaardigheidsdoelen benoemd. Onderstaande houdingsdoelen gelden in het algemeen:

- De leerling toont zich nieuwsgierig en proactief.
- De leerling kan positief-kritisch reflecteren op eigen werk en op dat van anderen.

Tips en aanbevelingen

- We raden je aan meer te lezen over de opzet van COH en het DNA van COH.
- Bekijk vooral ook de instructiefilmpjes over creatief proces en filosofisch gesprek.
- Overleg en deel je plannen met de ICC'er of je cultuurcoach.
- Wij adviseren je het hele project van tevoren door te lezen om je goed voor te bereiden en de mogelijkheden te ontdekken die het project biedt.
- Je kunt het lesmateriaal ook downloaden en printen. Gebruik het digibord voor het beeldmateriaal.
- Als richtlijn adviseren wij voor het doorlopen van het creatief proces in het hele project zes tot acht lesmomenten in te plannen. Alle projecten hebben een introductie, oriëntatie en drie opdrachten. Je kunt ervoor kiezen het lesmateriaal naar eigen wens aan te passen.
- Iedere opdracht heeft dezelfde opbouw: onderzoeken, uitvoeren en presenteren. De reflectievragen kunnen tijdens en na iedere fase van het creatief proces met de individuele leerling of de hele groep besproken worden.
- Nodig eens een kunstenaar in de klas uit. Die kan levendig en beeldend over zijn/haar/diens vak vertellen, aansluitend bij dit project. Het gerelateerde aanbod bij dit project vind je op onze site.
- Een bezoek aan een voorstelling, tentoonstelling of vaste collectie in een Haagse culturele instelling is ook van grote meerwaarde. Zie VONK voor het actuele aanbod.
- Bedenk ook van tevoren bij welke onderdelen je ouders of verzorgers kunt of wilt inschakelen. Het project gaat meer leven als er ook buiten de klas aandacht voor is.
- Maak foto's of filmpjes van de diverse presentatiemomenten en deel deze via de schoolwebsite, klassenapp of andere kanalen.

Projectspecifieke informatie

Over dit project
De leerlingen onderzoeken het begrip tijd en de veranderlijk van het leven. Ze reizen van verleden naar toekomst en terug. Het begrip 'totem' wordt geïntroduceerd en staat symbool voor een manier om culturele eigenheid, talenten en kennis te bewaren. In de uitvoerende fase verwerken de leerlingen hun onderzoeksresultaten. In overleg en op zelfgekozen wijze geven ze in beeld, geluid en beweging vorm aan een toekomstbeeld.

Doelen
Er worden twee hoofddoelen geformuleerd die specifiek zijn voor het hele project. Dit zijn doelen op het gebied van kennis en vaardigheden. Aan het eind van het project worden deze doelen geëvalueerd met behulp van de succescriteria op het gebied van zelfregulering: de leerling kijkt terug en blikt vooruit.

Reflecteren
De reflectievragen bij de verschillende fases van het creatief proces kunnen tijdens en na iedere fase met de individuele leerling of de hele groep besproken worden. Zie ook de hand-out: Rollen van de leerkracht.

Taalonderwijs
Wil je woorden uit dit project koppelen aan taalonderwijs? Raadpleeg dan de begrippenlijst.

Algemene benodigdheden
Maak gedurende het hele project gebruik van de volgende ruimtes en materialen:

- klaslokaal of speellokaal
- muziekinstallatie en/of digibord
- digitaal foto- en filmtoestel (of smartphone)
- (kleuren)printer
- postervellen en stiften voor de leerkracht om aantekeningen op te maken tijdens gesprekken in de klas

2. Introductie

Interdisciplinair werken

De interdisciplinaire projecten zijn opgebouwd vanuit de fases van het creatieve proces. Er zijn meerdere onderzoeksopdrachten waaruit je met de leerlingen kunt kiezen, die vervolgens leiden naar passende uitvoeropdrachten. De opdrachten richten zich op beeld, beweging en/of geluid, of een combinatie daarvan. In deze projecten wordt gewerkt vanuit verschillende kunstdisciplines. Er wordt een beroep gedaan op het vermogen om buiten de kaders te denken en nieuwe verbindingen te leggen.

Hoofddoel kennis	De leerling legt uit op welke manier cultuur bewaard kan worden en waarom dat belangrijk is.
Hoofddoel vaardigheid	De leerling onderzoekt zijn/haar/hun persoonlijke geschiedenis en vertaalt dit naar een eigen toekomstbeeld.

Benodigdheden

- Er zijn geen extra materialen nodig naast de algemene benodigdheden.

Aan de slag in de klas

1. Bespreek de begrippen 'utopie' en 'dystopie' vanuit het thema 'tijd'. Het leven is vergankelijk, veranderlijk en onvoorspelbaar. De ouders/verzorgers van de leerlingen hadden in hun jeugd nooit kunnen voorspellen hoe de samenleving er nu uit zou zien. De leerlingen proberen zich voor te stellen hoe het in de toekomst zal zijn.
2. Bekijk en bespreek het YouTube-filmpje *Telling Stories Through Totem Poles*, over Tsimshian kunstenaar David Boxley, uit Alaska.
3. Bespreek de betekenis van de totem zoals beschreven in stap 4 op de site Totem in Leiden. Voer een klassikaal gesprek aan de hand van de volgende vragen:
   - Wat betekent de cultuur van jouw voorouders voor jou?
   - Welke 'totems' ken je uit je eigen cultuur en uit andere culturen? Hoe zou een totem er in de toekomst uit kunnen zien?
   - Een totem bewaart de geschiedenis van de cultuur van een groep, zodat deze niet verloren gaat in de toekomst. Hoe bewaren wij onze geschiedenis en cultuur?

3. Oriëntatie

Benodigdheden

- Er zijn geen extra materialen nodig naast de algemene benodigdheden.

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste oriëntatie-onderdelen: het filosofisch gesprek en het uitvoeren van de eerste opdracht.

Het filosofisch gesprek
In de oriëntatiefase van de les voer je naar aanleiding van de introductie een filosofisch gesprek. dit is belangrijk voor het creatieve proces. Je kunt het filosofisch gesprek natuurlijk ook tijdens de andere lesonderdelen inzetten. Stel hierbij (een aantal van) onderstaande vragen:

- Kun je tijd sparen?
- Kun je tijd bewaren?
- Kun je tijd kopen?
- Is er altijd tijd nodig?

Andere invalshoek

- Weten we al iets over de tijd die nog moet komen?
- Wat is belangrijker: de tijd van vroeger, nu of in de toekomst?
- Is het een utopie als je bedenkt hoe de toekomst zal zijn?

Ondersteunende vragen

- Kun je dat uitleggen?
- Wat bedoel je met...?
- Kun je een voorbeeld geven?
- Betekent wat je zegt...?
- Wat is het verschil tussen ...?
- Denkt iemand daar anders over?

Oriëntatieopdracht

Doorloop in deze opdracht onderstaande stappen:

1. Vertel het volgende verhaal:
   We zijn in het jaar 2099. De wereld ziet er heel anders uit. Bovendien dreigt er iets ernstigs te gebeuren. Culturen en eeuwenoude wijsheiden dreigen verloren te gaan. De mensheid is al eeuwenlang verdeeld in groepen of 'clans' met hun eigen kennis en cultuur. De talenten en kwaliteiten van verschillende clans lijken te verdwijnen. Dat willen we niet. Het talent moet bewaard blijven en versterkt worden. Gelukkig hebben we een tijdlaboratorium waar we onderzoek kunnen doen naar de toekomst. Om het gevaar te analyseren en af te wenden zijn de verschillende clans uitgenodigd. Elke clan kent zijn eigen talenten en kwaliteiten. Bij elke clan moeten extra eigenschappen worden ingebracht. De talenten moeten worden versterkt. Dat kan met de moderne biotechnologie. Men hoeft geen generaties meer te wachten tot de nieuwe eigenschappen zichtbaar worden.
2. Verdeel de klas in groepjes van vier tot zes leerlingen. Elk groepje vormt een clan. Elke clan heeft zijn eigen talenten en kwaliteiten. Denk hierbij aan termen als vastberaden, integer, betrokken, zelfverzekerd, kwetsbaar, wilskrachtig, eigenzinnig, speels, stressbestendig, maatschappelijk betrokken, creatief, flexibel, intelligent, meedogend, dienstbaar, ijdel.
3. Laat de leerlingen per groepje de eigenschappen en talenten van hun clan bepalen. Ze verzinnen, overleggen en beslissen wat hun clan bijzonder maakt. Vanuit hun rol bedenken ze vervolgens hoe ze als clan uitblinken; hoe zien hun talenten en eigenschappen er uit? Ze geven de clan een passende naam. De clans presenteren zichzelf aan de anderen en vertellen over wie ze zijn.
4. In 2099 kun je jezelf met behulp van de techniek verbeteren. Laat de clans een lijst samenstellen met de talenten en eigenschappen die ze zouden willen ontwikkelen. Wat willen ze behouden? Waar moeten ze tegen worden beschermd? Hoe kunnen ze nog beter worden? De clans verwerken hun lijst in een mindmap, met aan de ene kant de reeds bestaande talenten en eigenschappen, en aan de andere kant de gewenste verbeteringen. Bewaar de mindmaps voor bij de onderzoeksopdrachten.

Succescriterium	Bespreek met de leerlingen de opdracht(en): welke onderwerpen gaan zij onderzoeken de komende les of tijd? Formuleer vanuit het filosofisch gesprek en/of de oriëntatie-opdracht, samen met de leerlingen, een succescriterium waaraan zij werken. Een voorbeeld van een succescriterium bij dit project: De leerlingen geven vorm aan hun eigen toekomstbeeld vanuit de cultuuruitingen die zij belangrijk vinden om te bewaren.

4. Onderzoeken

Kies samen met de leerlingen welke van onderzoeksopdrachten jullie willen doen. Dit mogen ook meerdere opdrachten zijn. Gebruik hiervoor onderstaand overzicht met korte omschrijvingen. De keuze voor de uitvoeropdrachten komt als vanzelf voort uit het onderzoek dat je met de leerlingen gedaan hebt.

Onvergetelijke gebeurtenissen	Van wie heb ik dat?	De jeugd van toen	Alles kan	Terugblik op je leven
De leerlingen onderzoeken welke gebeurtenis een onuitwisbare indruk op hen heeft gemaakt.	*De leerlingen onderzoeken kenmerken en talenten van familieleden. Welke bewegingen, houdingen en gedragskenmerken zijn genetisch bepaald?*	*De leerlingen onderzoeken cultuuruitingen uit de tijd waarin hun ouders/verzorgers en grootouders opgroeiden, en maken kennis met hun dansstijlen.*	*De leerlingen verdiepen zich in biotechnologische veranderingen aan het lichaam. Biedt de toekomst onbeperkte mogelijkheden?*	*De leerlingen fantaseren vanuit de toekomst hoe hun leven zich ontwikkeld heeft.*

Subdoel kennis	De leerling vertelt over zijn/haar/hun onderzoek naar de eigen geschiedenis met daarin aandacht voor persoonlijke gebeurtenissen, familiekenmerken en de tijd waarin de (groot)ouders opgroeiden.
Subdoel vaardigheid	De leerling onderzoekt de maakbaarheid van talenten en vormt een eigen toekomstbeeld.

Benodigdheden

- teken-, schilder- en collagematerialen
- computers om geluidsfragmenten en filmfragmenten te zoeken en te bewerken

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoeken, uitvoeren, presenteren en evalueren.

Onderzoek 1: Onvergetelijke gebeurtenissen

Doorloop in deze opdracht de volgende stappen:

1. Bespreek met de leerlingen of er een nieuwsbericht is geweest dat zo'n grote indruk heeft gemaakt, dat ze alles nog weten: waar ze waren toen ze het hoorden, hoe ze zich voelden, welke kleding ze droegen, wat ervoor en erna gebeurde. Help de leerlingen op weg met een voorbeeld van een recente gebeurtenis uit het wereldnieuws. Gebruik hiervoor bijvoorbeeld een fragment van *NOS Jeugdjournaal*. Bespreek hoe en of ze zich deze gebeurtenis over vijftig jaar nog zullen herinneren. Welk beeld of gevoel zal blijven hangen?
2. Laat de leerlingen individueel een of meerdere onvergetelijke gebeurtenissen opschrijven, waarbij ze ook vermelden waarom ze het zich nog zo goed herinneren. Vervolgens delen ze de bevindingen met elkaar.
3. Maak een tijdlijn voor in het klaslokaal, bijvoorbeeld met kaartjes aan een waslijn met knijpers. Zet op de kaartjes belangrijke en onvergetelijke gebeurtenissen uit het leven van de leerlingen, hun ouders/verzorgers en de wereld. Vermeld het jaartal erbij. Laat de tijdlijn gedurende het project hangen en vul 'm aan.

Onderzoek 2: Van wie heb ik dat?

Binnen families worden talenten en interesses vaak doorgegeven.

Doorloop in deze opdracht onderstaande stappen:

1. Laat de leerlingen voorbeelden zoeken van families waarvan verschillende generaties werkzaam zijn in hetzelfde werkveld. Denk aan de familie Krabbé, Hazes en Kluivert. Bekijk bijvoorbeeld dit dubbelinterview met Patrick en Justin Kluivert.
2. Bekijk en bespreek foto's van op elkaar lijkende familieleden op de site Curioctopus
3. Laat de leerlingen onderzoek doen naar de kenmerken en talenten van hun eigen familie. Welke typische eigenschappen horen bij hun familie; welke kenmerken zien ze terug bij henzelf, hun ouders, hun grootouders en misschien zelfs hun overgrootouders? Vraag de leelringen 'bewijsmateriaal' te verzamelen in de vorm van foto's, filmfragmenten en/of materialen die de betreffende kenmerken (kleur haar, kleur ogen, lengte, etc.) en talenten zichtbaar maken.
4. Laat de leerlingen zelf een vorm kiezen waarin zij hun onderzoeksresultaten (de verzamelde data, geluidsfragmenten, foto's, materialen) in tekst en beeld verwerken. Denk bijvoorbeeld aan een stamboom van kenmerken en talenten, een foto van zichzelf met pijltjes en teksten erbij (zoals 'kleur ogen van mijn oma') of een liedje.

Onderzoek 3: De jeugd van toen

Doorloop in deze opdracht onderstaande stappen:

1. Bekijk en bespreek de volgende filmpjes waarin voorwerpen van vroeger worden onderzocht:
   - uit de YouTube-serie *Kids react to*: walkman
   - uit de YouTube-serie *Kids react to*: telefoons met draaischijf
   - en andersom: een peuter die een tijdschrift hanteert als touchscreen
2. Laat de leerlingen samen met een ouder, grootouder of verzorger onderzoek doen naar de kenmerken van de tijd waarin de (groot)ouders/verzorgers de leeftijd hadden van de leerlingen. Denk aan de mode, muziek, dansstijlen, vormgeving, woninginrichting, vervoersmiddelen, eetgewoonten, kunststromingen. Leg een interdisciplinaire verzameling aan en maak een beeld- en geluidscollage die de sfeer van die tijd uitstraalt.
3. Bespreek de verzamelingen en inventariseer welke dansstijlen er genoemd zijn. Selecteer er twee of drie. Zoek bijpassende muziek en onderzoek met de leerlingen hoe de dans gedanst wordt. Gebruik hierbij instructiefilmpjes op YouTube, waarbij je als zoektermen de dansstijlen ingeeft. Schakel eventueel ouders/verzorgers in om hun dans te demonsteren.

Onderzoek 4: Alles kan

Doorloop in deze opdracht onderstaande stappen:

1. Zoek op Google Afbeeldingen foto's van Orlan en bekijk en bespreek deze. Deze Franse kunstenares gebruikt plastische chirurgie om zichzelf te transformeren, met onder meer 17^{e}-eeuwse portretten als uitgangspunt. Tegenwoordig is er al heel veel mogelijk in de plastische chirurgie, maar ook de biotechnologische ontwikkelingen gaan razendsnel. Denk aan het implanteren van chips, het ingrijpen in DNA of het ontwikkelen van bionische ledematen zoals in dit artikel over een bionische arm met drone.
2. In deze opdracht maak je samen met de leerlingen een scène met de titel *Een consult bij de biotechnicus*. Doorloop de volgende stappen:
   1. Bespreek de inzet van biotechnologiewetenschap voor praktische doeleinden.
   2. Laat de leerlingen bedenken wat ze zouden willen kunnen, en waarom. Bijvoorbeeld: een extern geheugen waarop je kunt inpluggen; benen waarmee je altijd kunt scoren, superhard kunt rennen of heel hoog kunnen springen; een bionische arm waarmee je met een propeller kunt opstijgen. Laat hen over zichzelf nadenken als een soort product en keuzes maken voor bepaalde specifieke talenten.
   3. Vorm groepjes van drie of vier leerlingen. Elk groepje maakt een scène over een consult bij het biotechnologische lab. Ze verdelen zelf de rollen (van de biotechnicus, de assistent, de cliënt, etc.). De cliënt heeft een specifieke wens ter verbetering van diens lichaam of brein en komt op consult in het lab. Wat moet er gebeuren? Welke voor- en nadelen zijn er? Wat zijn de risico's en mogelijke bijwerkingen? Wat kost het? Is het ethisch verantwoord, met andere woorden: past het binnen de normen en waarden die waar we als mens respecteren?

Laat de scènes aan elkaar zien en bespreek ze na.

Onderzoek 5: Terugblik op je leven

Doorloop in deze opdracht onderstaande stappen:

1. Bedenk met de klas hoe de wereld er in het jaar 2099 uitziet en maak daar een mindmap van. Onderscheid de volgende categorieën: wetenschap, samenleving, stadsplanning, normen en waarden, kunst, technische mogelijkheden, milieu.
2. Vorm tweetallen. Samen kijken de leerlingen vanuit 2099 terug op hun leven. Ze onderzoeken wie en wat ze zijn geworden. Laat ze hun dromen, wensen en gedachten inzetten om te bepalen hoe hun leven eruit is gaan zien. Noteer de bevindingen in een persoonlijke mindmap.
3. De leerlingen stellen een curriculum vitae op of maken een korte biografie waarin de resultaten uit dit onderzoek zijn verwerkt.

Reflecteren

Reflectie subdoelen	Welk familietalent heb je ontdekt, waarvan je hoopt dat dit in de toekomst doorgegeven blijft worden?
Reflectie proces	Welke gebeurtenis vind je de moeite waard om over 50 jaar te vertellen aan je kleinkinderen?

5. Uitvoeren

Subdoel kennis	De leerling leggen uit hoe de ideeën uit de onderzoeksfase toegepast zijn in het ontwerp van hun eigen toekomstbeeld.
Subdoel vaardigheid	De leerling ontwerpen hun eigen toekomstbeeld in tekst, beeld, dans, film, theater of muziek.

Benodigdheden:

- computers met hierop een muziekbewerkingsprogramma geïnstalleerd

Kies samen met de leerlingen welke van onderstaande uitvoeropdrachten jullie willen doen. Dit mogen ook meerdere opdrachten zijn. Gebruik hiervoor onderstaand overzicht met korte omschrijvingen.

Het gebeurde in 2099	Talententotem	Bionische superster	Toekomstmuziek
De leerlingen verzinnen een ongelooflijke gebeurtenis uit hun persoonlijke even in de verre toekomst.	*De leerlingen stellen een klassentotem samen waarin de talenten van de leerlingen zichtbaar worden, en maken van daaruit een bewegingsperformance.*	*De leerlingen spelen het moment na waarop een ramp uitval van bionische supereigenschappen veroorzaakt.*	*De leerlingen ontwerpen de muziek van de toekomst.*

Uitvoeren 1: Het gebeurde in 2099

Doorloop in deze opdracht onderstaande stappen:

1. Laat de leerlingen een verhaal verzinnen en schrijven over een onvergetelijke en ongelooflijke gebeurtenis die in het jaar 2099 in hun persoonlijke leven plaatsvindt. Ze gebruiken hierbij de bevindingen uit de onderzoeksopdrachten, met name opdracht 5. Uitgangspunten zijn de persoonlijke ervaring en alle beleefde sensaties, gekoppeld aan het tijdsbeeld.
2. Laat de leerlingen het verhaal illustreren. Ze bepalen zelf de vorm. Tekst, beeld, beweging en geluid moeten elkaar versterken en inzicht geven in de sfeer van die toekomstige tijd.

Uitvoeren 2: Talententotem

Doorloop in deze opdracht onderstaande stappen:

1. Bespreek naar aanleiding van de verzamelde onderzoeksresultaten welke eigen talenten en familietalenten de leerlingen willen meenemen naar het jaar 2099. Laat de leerlingen een symbool zoeken of maken dat hun talent weergeeft. Denk aan een foto, object, omschrijving of geluid. Uit de verzameling talentsymbolen stellen de leerlingen gezamenlijk een totem samen. Dit kan een digitaal samengestelde totem zijn, een twee- of driedimensionaal vormgegeven beeld, een filmpje met woorden en soundscapes, etc. Bepaal in overleg de gewenste vorm.
2. Bekijk en bespreek de trailer van *Santa Sangre*, een circusdansvoorstelling met voorwerpen. De talententotem vormt de inspiratie voor het maken van een levende totem in de vorm van een bewegingsperformance. Laat de leerlingen de talenten die verwerkt zijn in het totembeeld omzetten in passende bewegingen. Maak met de verschillende bewegingen een compositie en let daarbij op hoog, laag, langzaam, snel, plaatsing in de ruimte, ritme, etc.
   Maak een filmpje van de bewegingsperformance.

Uitvoeren 3: Bionische superster

Doorloop in deze opdracht onderstaande stappen:

1. Bekijk en bespreek het artikel over de eerste bionische mens.
2. Vorm groepjes van drie of vier leerlingen. Laat de leerlingen een scène bedenken over bionische supersterren die zijn gemaakt met behulp van biotechnologie. Houd rekening met de volgende aandachtspunten:
    - Ieder personage heeft zijn/haar/hun eigen bijzondere kenmerken. Deze moeten goed tot uitdrukking komen in de fysieke transformatie van de speler en in diens manier van praten en bewegen.
    - De scène gaat over een rampsituatie waarin iets verschrikkelijk misgaat, met grote gevolgen voor de biotechnologische functies van de personages. De situaties voor en na de ramp worden uitgespeeld.
    - De scène heeft een duidelijk begin, midden en eind.
    - Geef de groepjes voldoende tijd om hun scène te oefenen.
    - Presenteer de scènes aan elkaar en geef elkaar tips en tops.
    - Laat de groepjes de feedback verwerken in een volgende versie van hun scènes.

Uitvoeren 4: Toekomstmuziek

Doorloop in deze opdracht onderstaande stappen:

1. Laat de leerlingen in groepjes toekomstmuziek ontwerpen. Ze combineren hedendaagse muziek met muziekfragmenten uit de tijd van hun grootouders en ouders/verzorgers. Vul de muziekcompilatie aan met passende geluiden en geluidseffecten, zodat het geheel een futuristische uitstraling krijgt. Gebruik hiervoor een passend muziekbewerkingsprogramma, zoals *Incredibox.*
2. Bij de nieuwe muziek verzinnen de groepjes een dansstijl met hypermoderne bewegingen. Ze maken duidelijke afspraken over welke beweging op welke beweging volgt. Let erop dat de verzonnen dans goed is aan te leren aan de medeleerlingen.

Reflecteren

Reflectie subdoelen	Wat is het meest utopische onderdeel van jouw ontwerp?
Reflectie proces	Wat is je opgevallen bij het maken van de opdrachten over de toekomst?

6. Presenteren

In dit project staat het ontwikkelproces centraal en komt het eindproduct op de tweede plaats. De manier van presenteren stat niet vast, hieronder volgt een aantal suggesties. Het is zelfs heel goed mogelijk dat er een presentatievorm ontstaat die niet is omschreven. Luister en kijk naar de kwaliteiten en voorkeuren van de leerlingen en vergeet niet om jouw eigen kwaliteiten in te zetten in het proces.

Subdoel kennis	De leerling benoemt verschillende manieren van presenteren zoals een tentoonstelling of multimediaal feest.
Subdoel vaardigheid	De leerling presenteert zijn/haar/diens eigen vormgegeven toekomstbeeld aan publiek in een zelfgekozen presentatievorm.

Presenteren 1: Plek voor de toekomst

Richt met de uitkomsten van de onderzoeks- en uitvoeringsopdrachten een plek voor de toekomst in. Denk met elkaar na over de vorm en inrichting. Dit kan in een plat vlak, driedimensionaal of digitaal. Verzin een passende titel voor de plek.

Presenteren 2: Feest van de toekomst

Organiseer een feestje waar gedanst kan worden op de samengestelde toekomstmuziek. Nodig de ouders/verzorgers uit, of vraag de kleutergroepen om te komen dansen.

Presenteren 3: Eigen presentatievorm

Presenteer de uitkomsten van de diverse opdrachten naar eigen inzicht.

Reflecteren

Reflectie subdoelen	Waarom past deze gekozen presentatievorm het beste bij jouw vormgegeven toekomstbeeld?

Evalueren

Bespreek met de leerlingen het doorlopen proces aan de hand van onderstaande vragen:

- Waar denk je nu aan bij het begrip `tijd'?
- Wat heb je ontdekt over je eigen talenten, die van je ouders/verzorgers en die van je medeleerlingen?

- Wat weet je nu meer over je familieleden en de vroegere tijd waarin ze leefden?
- Hoe ga jij kennis en cultuur bewaren?
- Hoe was het om je te verplaatsten in de toekomst?
- Welke opdracht heeft je het meest verrast?
- Wat kun je vertellen over de presentatie?

Eindreflectie: zelfregulatie terugkijkend	Wat heb je ontdekt over je eigen geschiedenis dat je nog niet wist?
Eindreflectie: zelfregulatie vooruitkijkend	Wat vertel je later aan je eigen kleinkinderen over dit project?